

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ФАРМАЦЕВТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
факультет фармацевтичних технологій та менеджменту
кафедра менеджменту, маркетингу та забезпечення якості у фармації

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: «ДОСЛІДЖЕННЯ ЕТИЧНИХ ДИЛЕМ У ДІЯЛЬНОСТІ
ФАРМАЦЕВТІВ»

Виконала: здобувачка вищої освіти групи

Фм20(4,6з)мед-01а

спеціальності: 226 Фармація, промислова фармація
освітньої програми Фармація

Марія СЕВЕРИН

Керівник: завідувач кафедри менеджменту,
маркетингу та забезпечення якості у фармації,
д.фарм.н., професор Володимир МАЛИЙ

Рецензент: завідувачка кафедри соціальної фармації,
к.фарм.н., доцент Аліна ВОЛКОВА

АНОТАЦІЯ

У кваліфікаційній роботі досліджено етичні дилеми у діяльності фармацевтів. Вивчено напрямки удосконалення етичних стандартів роботи фармацевтів. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи становить 41 сторінку, містить 24 рисунки. Також наведено список літератури, що включає 30 джерел.

Ключові слова: етичні дилеми, фактор, проблема, свідомість, фармацевт.

ANNOTATION

The qualification work investigates ethical dilemmas in the activities of pharmacists. The directions for improving the ethical standards of pharmacists' work are studied. The total volume of the qualification work is 41 pages, contains 24 figures. A list of literature, including 30 sources, is also provided.

Keywords: ethical dilemmas, factor, problem, consciousness, pharmacist.

ЗМІСТ

	стор.
Вступ.....	4
Розділ I. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЕТИКИ У ФАРМАЦІЇ	6
1.1. Вивчення основних етичних принципів у фармацевтичній галузі.....	6
1.2. Етичні стандарти та нормативно-правові акти, що регулюють діяльність фармацевтів.....	11
Висновки до розділу I.....	12
Розділ II. АНАЛІЗ ЕТИЧНИХ ПРОБЛЕМ ТА КОНФЛІКТІВ У РОБОТІ ФАРМАЦЕВТІВ	13
2.1. Аналіз факторів, що впливають на етичні проблеми у фармацевтичній діяльності.....	13
2.2. Дослідження особливостей вирішення етичних конфліктів у фармації....	26
Висновки до розділу II.....	32
Розділ III. ВИВЧЕННЯ НАПРЯМІВ УДОСКОНАЛЕННЯ ЕТИЧНИХ СТАНДАРТІВ РОБОТИ ФАРМАЦЕВТІВ	36
3.1. Рекомендації щодо підвищення етичної свідомості фармацевтів.....	36
3.2. Роль фармацевтичних асоціацій у формуванні етичних стандартів.....	37
Висновки до розділу III	39
Загальні висновки	40
Список використаних джерел	42
Додатки.....	47

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Етичні дилеми у діяльності фармацевтів є важливою проблемою сучасної системи охорони здоров'я, оскільки фармацевти виконують не лише технічну, а й соціально значущу функцію в процесі надання фармацевтичної допомоги. Зіткнення з етичними викликами, такими як конфлікти інтересів, збереження конфіденційності, чесність у наданні інформації пацієнтам та управління доступністю ліків, вимагає високого рівня професійної підготовки та етичної відповідальності. Удосконалення підходів до вирішення цих питань є актуальним для підвищення якості фармацевтичної допомоги, зменшення кількості конфліктів у фармацевтичній практиці та зміцнення довіри до фармацевтичної галузі в цілому [9]. Ця тема дослідження є особливо актуальною, оскільки вона стосується потреби в чіткій структурі для підтримки фармацевтів у прийнятті етичних рішень, які відповідають як професійним стандартам, так і потребам пацієнтів. Більше того, це має на меті зробити внесок у поточний дискурс щодо зміцнення етичних принципів та навчання фармацевтів, що в кінцевому підсумку покращує загальну якість та цілісність фармацевтичних послуг [7].

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження етичних дилем у діяльності фармацевтів.

Для досягнення мети кваліфікаційної роботи необхідно вирішити наступні **завдання**:

- розкрити основні етичні принципи у фармацевтичній галузі;
- проаналізувати етичні стандарти та нормативно-правові акти, що регулюють діяльність фармацевтів;
- проаналізувати фактори, що впливають на етичні проблеми у фармацевтичній діяльності;
- дослідити особливості вирішення етичних конфліктів у фармації;
- розробити рекомендації щодо підвищення етичної свідомості фармацевтів;

- дослідити роль фармацевтичних асоціацій у формуванні етичного стандарту.

Об'єкт дослідження – етичні дилеми.

Предметом дослідження є дослідження етичних дилем у діяльності фармацевтів.

У дослідженні використовувалися наступні **методи**: анкети для збору відповідей респондентів, аналіз даних для обробки зібраної інформації, системний підхід для ретельного вивчення теми, графічні методи для візуалізації даних і спостереження для отримання об'єктивної інформації з реальних ситуацій.

Практичне значення отриманих результатів. Практичне значення результатів дослідження полягає у розробці рекомендацій для фармацевтів щодо вирішення етичних дилем, що сприяє підвищенню професійної відповідальності та якості фармацевтичної допомоги. Отримані дані можуть бути використані для вдосконалення етичних кодексів, навчальних програм та організації тренінгів для фармацевтів. Це дозволяє зменшити кількість конфліктів у професійній діяльності.

Апробація результатів дослідження та публікація. Кваліфікаційна робота була апробована на XII науково-практичній конференції школи молодих науковців АТ «Фармак» «Наука, інновації та сучасне фармацевтичне виробництво». Опубліковано тези доповідей: Северин М.А., Бондарєва І.В. Дослідження етичних дилем у діяльності фармацевтів. Наука, інновації та сучасне фармацевтичне виробництво : матеріали XII науково-практичної конф. школи молодих науковців АТ «Фармак» (28 листопада 2024).- С. 37.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, огляду літератури, експериментального розділу, загальних висновків, списку використаної літератури та додатків. Загальний обсяг роботи складає 41 сторінку, на яких представлено 24 рисунки. Робота посилається на 30 джерел літератури, які були використані для дослідження та аналізу.

РОЗДІЛ І

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЕТИКИ У ФАРМАЦІЇ

1.1. Вивчення основних етичних принципів у фармацевтичній галузі

Питання про значущість і роль фармацевтичної професії у сучасних реаліях набуває особливої актуальності. Фармацевти в сучасному суспільстві виконують не лише функції з постачання та контролю якості лікарських засобів, але й керуються етичними принципами, що є фундаментом їхньої професійної діяльності. Поряд із високим рівнем кваліфікації та професійної підготовки, фармацевтичні фахівці повинні дотримуватися ключових принципів, таких як законність, об'єктивність, конфіденційність, партнерство, незалежність та індивідуальний підхід до кожного пацієнта. Це ще раз підкреслює значущість етичних норм у їхній повсякденній практиці [20].

З огляду на значущість етичних аспектів професійної діяльності, у 1997 році Міжнародна фармацевтична федерація ухвалила Кодекс етики фармацевтичних працівників, а у 2010 році VII Національний з'їзд фармацевтів України затвердив Кодекс етики фармацевтів України. Цей документ, який часто називають Малою професійною конституцією, містить 10 глав і 39 статей, що охоплюють ключові питання етичної поведінки, взаємовідносин із пацієнтами, колегами, лікарями та визначають професійні обов'язки фармацевтів в умовах науково-технічного прогресу та зростаючих потреб суспільства [8].

Кодекс етики має на меті не лише регулювати професійну діяльність, але й сприяти підвищенню престижу фармацевтичної професії. Позитивний імідж фармацевтів формується як завдяки державній політиці, так і зусиллями самих фахівців, які повинні дотримуватися високих стандартів професійної культури та моральних цінностей. Виконання положень етичного кодексу сприяє зростанню довіри пацієнтів до фармацевтів і посиленню їхнього професійного

авторитету в суспільстві, особливо в умовах ринкових відносин, де іноді домінує економічна вигода [7].

Особливої актуальності дотримання етичних норм набуває в контексті поширення самолікування. Багато пацієнтів звертаються до аптек по консультацію, що покладає на фармацевтів особливу відповідальність за надання вичерпної інформації та якісної допомоги. Кодекс етики регулює поведінку фармацевтичних працівників, встановлюючи стандарти гуманного й професійного підходу до кожного відвідувача аптеки [4].

Сучасні реалії підкреслюють важливість морально-етичних якостей фахівців попри технологічний розвиток і широкий асортимент лікарських засобів. Повага, співчуття, тактовність і уважність є невіддільними рисами ефективної взаємодії фармацевтів із пацієнтами, суттєво впливаючи на загальне враження про аптеку. Опитування показали, що 85% пацієнтів вважають доброзичливе ставлення фармацевтів важливим, а 49% вказують на випадки недостатнього терпіння з боку аптекних працівників [4].

Кодекс етики відіграє важливу роль і всередині колективу, сприяючи формуванню позитивного робочого середовища, що напряду впливає на продуктивність праці та якість обслуговування пацієнтів. Дотримання етичних норм у професійному середовищі є запорукою ефективної фармацевтичної практики (GPP) та забезпечення належної медичної допомоги [21].

Сьогодні, коли Україна стикається з викликами війни, професійна й етична відповідальність фармацевтів проявляється особливо яскраво. Вони продовжують надавати медичну допомогу, підтримують біженців, волонтерять та рятують життя на своєму фронті. Це свідчить про їхню відданість обраній професії та значення етичного кодексу, що допомагає їм виконувати обов'язок перед суспільством [1].

Таким чином, етичні норми залишаються фундаментальною основою для підвищення якості фармацевтичної допомоги, зміцнення престижу професії та формування етичної культури в умовах сучасних викликів [30].

Проведення експертизи матеріалів КВ представлено на рис.1.1 [9].

Рис. 1.1. Проведення експертизи матеріалів клінічних випробувань

Фармація є ключовим елементом системи охорони здоров'я у світі, що забезпечує ефективне управління лікарськими засобами та гарантує їх безпеку. Фармацевти відіграють важливу роль не лише в процесі відпуску ліків, але й у дотриманні етичних норм і складних правових регулювань. У сучасних умовах глобалізації охорони здоров'я професія фармацевта стикається з новими можливостями та викликами, пов'язаними з забезпеченням етичності практики та подоланням відмінностей у правовому середовищі різних країн.

У цій роботі розглядаються взаємозв'язки між фармацією, етикою та правом у глобальному контексті та окреслюються можливості для підвищення ефективності медичних послуг [8].

Глобалізація докорінно змінила сферу охорони здоров'я, забезпечивши доступ до медичних послуг, пришвидшивши обмін науковими знаннями та

полегшивши міжнародну мобільність як пацієнтів, так і медичних спеціалістів. Це створює як перспективи для розвитку фармації, так і значні виклики [24].

Можливості: глобалізація сприяє обміну знаннями та впровадженню передового досвіду у сфері фармації. Це дозволяє фахівцям переймати успішні практики та покращувати якість фармацевтичної допомоги у своїх регіонах [9].

Фармацевти мають можливість співпрацювати з міжнародними медичними фахівцями, що сприяє інтегрованому підходу до лікування пацієнтів і підвищує ефективність управління ліками [1].

Участь фармацевтів у глобальних програмах дозволяє забезпечити рівний доступ до життєво необхідних ліків, особливо у регіонах з обмеженими ресурсами, завдяки співпраці з міжнародними організаціями та місцевою владою [9].

Основні принципи фармацевтичної етики представлено на рис.1.2.

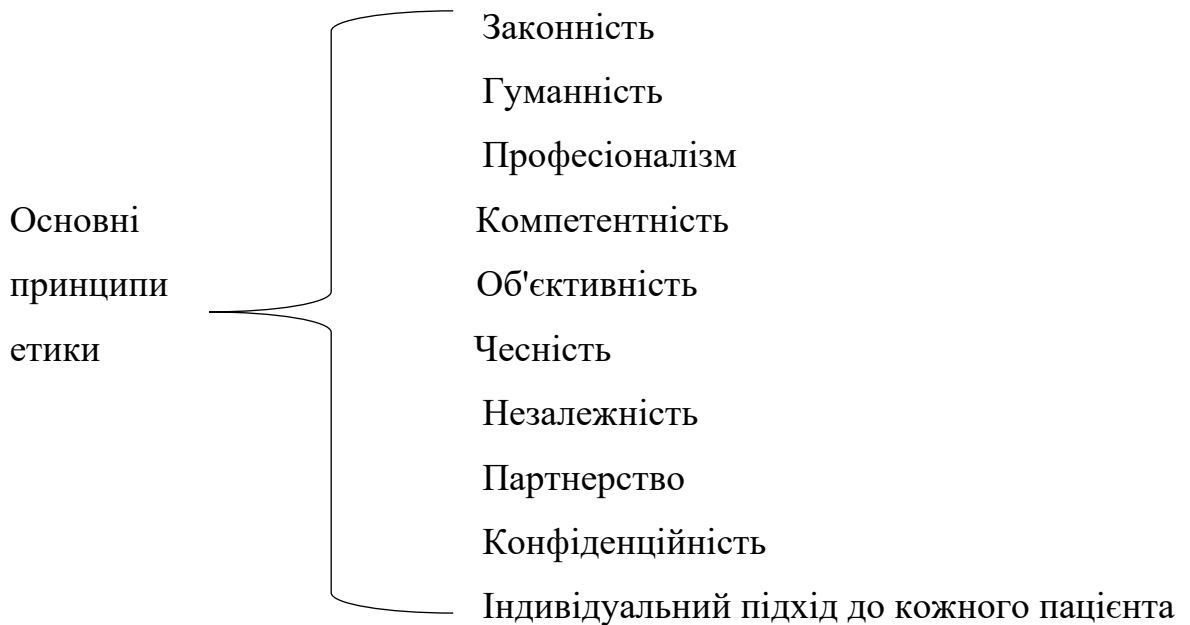

Рис. 1.2. Основні принципи фармацевтичної етики

Виклики: невідповідність правових систем. Регулювання фармацевтичної діяльності значно різниться у різних країнах, що може створювати правові бар'єри та ускладнювати міжнародну практику [3].

У деяких регіонах світу існує дефіцит важливих лікарських засобів, що ставить фармацевтів перед етичними дилемами, коли вони не можуть забезпечити пацієнтів необхідним лікуванням [5].

Фармацевти, що працюють у міжнародних проєктах, повинні враховувати культурні особливості, питання інформованої згоди та етичні стандарти, адаптуючи свою практику до місцевих умов [7].

Фармацевтам, які працюють у глобальному контексті, необхідно дотримуватися ключових етичних принципів: поважати право пацієнта на самостійне прийняття рішень, забезпечуючи доступ до повної інформації; діяти в інтересах пацієнта, навіть за наявності нормативних обмежень на доступ до ліків; уникати дій, що можуть завдати шкоди пацієнту, особливо у питаннях якості та безпеки лікарських засобів; підтримувати справедливий розподіл ресурсів, забезпечуючи рівний доступ до медичних послуг [4].

У країнах із низьким рівнем доходу фармацевти часто стикаються з нестачею ліків для пацієнтів із тяжкими захворюваннями. У таких ситуаціях їхнім обов'язком є пошук шляхів співпраці з місцевими та міжнародними організаціями для забезпечення ліками [24].

У сільських районах країн Африки фармацевт може зіткнутися з культурними особливостями, коли пацієнт відмовляється від лікування. У такому випадку важливим є діалог із місцевими фахівцями та використання інформованого підходу з повагою до традицій [10].

Таким чином, глобалізація висуває нові вимоги до фармацевтів щодо етичної поведінки, правової грамотності та культурної компетентності. Попри виклики, вони відіграють ключову роль у підвищенні якості медичних послуг, забезпеченні рівного доступу до ресурсів охорони здоров'я та підтримці міжнародних стандартів у фармацевтичній практиці [30].

1.2. Етичні стандарти та нормативно-правові акти, що регулюють діяльність фармацевтів

Аптечна діяльність регулюється численними законодавчими та нормативними актами, що забезпечують стандартизацію професії, захист громадського здоров'я та надання якісної медичної допомоги. Ці правові рамки охоплюють питання ліцензування, визначення професійних функцій, управління лікарськими засобами та дотримання регуляторних вимог. Фармацевти повинні глибоко розуміти чинні норми, щоб працювати в межах правового поля та уникати потенційних юридичних ризиків [3].

Зони професійної діяльності фармацевтів визначають їхні основні функції, серед яких: відпуск лікарських засобів, консультування пацієнтів, вакцинація та медичні огляди. Конкретні обов'язки фармацевтів залежать від законодавства окремих країн. Наприклад, у багатьох державах дозволено проводити імунізацію, тоді як в інших можливості фармацевтів щодо призначення певних ліків обмежені [7].

Контроль за відпуском і призначенням ліків здійснюється через суворі правила, спрямовані на забезпечення безпеки пацієнтів. Фармацевти зобов'язані перевіряти рецепти на предмет точності, законності та відповідності, а також моніторити потенційні взаємодії ліків та наявність алергічних ризиків. Окремі вимоги стосуються зберігання, транспортування та утилізації лікарських засобів, включно з контрольованими речовинами. Дотримання цих норм допомагає уникнути медичних помилок та забезпечити безпеку лікування [1].

Законодавство про захист персональних даних відіграє ключову роль у збереженні конфіденційності пацієнтів. Такі акти встановлюють чіткі вимоги до обробки медичної інформації. Фармацевти повинні суворо дотримуватися цих регламентів, щоб забезпечити збереження приватності даних пацієнтів [11].

Регулювання контрольованих речовин спрямоване на запобігання зловживанню та незаконному розповсюдженню препаратів із високим

потенціалом залежності. Фармацевти несуть відповідальність за те, щоб такі ліки відпускалися виключно за дійсними рецептами. Вони також повинні вести ретельний облік, інвентаризацію та звітність відповідно до вимог регуляторних органів [8].

Забезпечення якості та маркування лікарських засобів регулюється національними та міжнародними агентствами. Ці структури встановлюють стандарти якості, ефективності та безпеки ліків до їх виходу на ринок. Фармацевти зобов'язані гарантувати, що препарати, які вони відпускають, відповідають цим стандартам [4].

Регуляторні органи на національному та міжнародному рівнях контролюють дотримання законів у фармацевтичній сфері та розглядають випадки професійних порушень. До таких організацій належать FDA у США, MHRA у Великій Британії та TGA в Австралії. Вони також займаються пост маркетинговим моніторингом, відкликанням лікарських засобів та аналізом побічних ефектів, що безпосередньо впливає на роботу аптек [2].

Професійні асоціації, такі як Американська асоціація фармацевтів, Королівське фармацевтичне товариство та Міжнародна фармацевтична федерація, відіграють важливу роль у підтримці професії. Вони розробляють етичні рекомендації, сприяють підвищенню кваліфікації фармацевтів та допомагають їм вирішувати правові й етичні виклики. Ці організації також співпрацюють із регуляторними органами для створення політик, що підвищують рівень безпеки пацієнтів та ефективність аптечної практики [10].

У деяких країнах діють комітети з етики та професійні комісії, які розглядають випадки неналежної поведінки фармацевтів та забезпечують дотримання стандартів професійної етики [8].

ВИСНОВКИ ДО I РОЗДІЛУ

1. Представлено основні етичні принципи у фармацевтичній галузі.
2. Проаналізовано етичні стандарти та нормативно-правові акти, що регулюють діяльність фармацевтів.

РОЗДІЛ II

АНАЛІЗ ЕТИЧНИХ ПРОБЛЕМ ТА КОНФЛІКТІВ У РОБОТІ ФАРМАЦЕВТІВ

2.1. Аналіз факторів, що впливають на етичні проблеми у фармацевтичній діяльності

Ми провели опитування 71 фармацевтів з метою аналізу впливу етичних проблем у фармацевтичній діяльності (Додаток А).

Результати опитування показують розподіл респондентів за віком, де найбільшу групу становлять люди у віці від 36 до 45 років (37%), потім від 26 до 35 років (29%), 46-55 років (22%). Лише невеликий відсоток респондентів молодше 25 років (2%) або старше 55 років (10%) (Рис. 2.1).

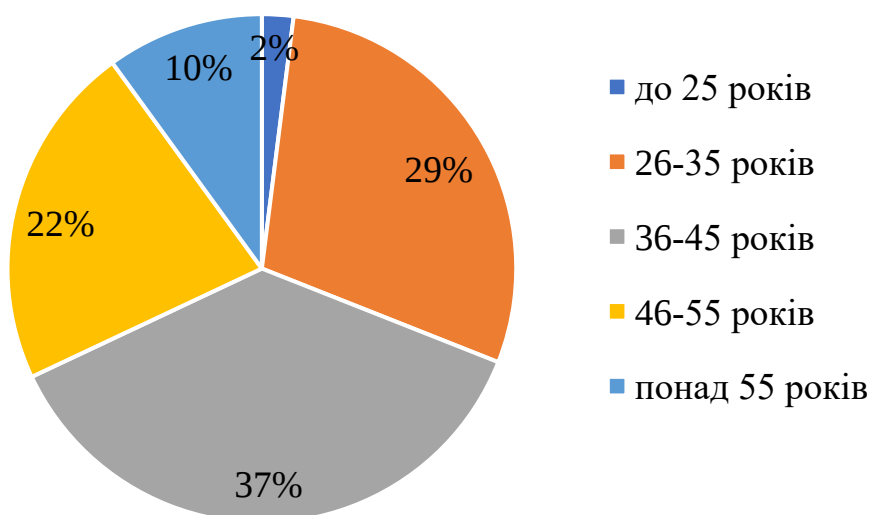

Рис. 2.1. Дослідження розподілу респондентів за віком

Виявлено, що досвід роботи фармацевтів суттєво різнився. Лише 2% респондентів мали досвід роботи менше 1 року, тоді як 14% працювали у фармацевтичній сфері від 1 до 5 років. Значна частка (30%) мали від 6 до 10 років досвіду, а найбільша група, 37%, відзначила, що має від 11 до 20 років досвіду роботи. Крім того, 17% фармацевтів мали понад 20 років досвіду (рис. 2.2).

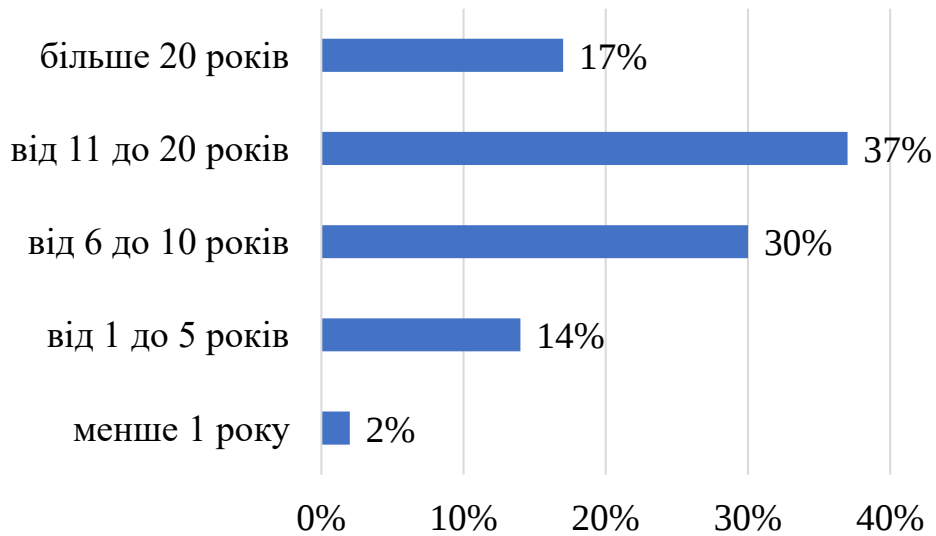

Рис. 2.2. Вивчення досвіду роботи фармацевтів

Було визначено, що більшість фармацевтів працювали в різних типах аптечних закладів. Значна частка (57%) працюють у приватних аптеках, що робить це найпоширенішим місцем роботи серед респондентів. В мережевих аптеках працюють 28% фармацевтичних працівників, а в лікарняних аптеках працюють 14% фармацевтів. Лише невелика частина (1%), працюють в державних аптеках, що вказує на те, що в аптечному секторі домінують приватні та роздрібні аптечні підприємства (рис. 2.3).

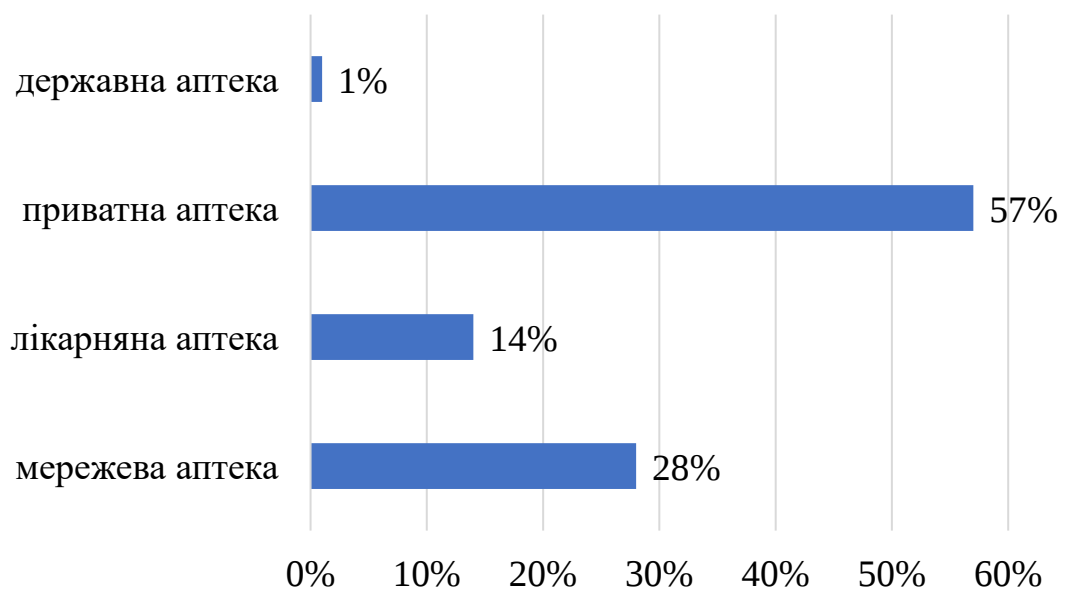

Рис. 2.3. Розподіл фармацевтів за місцем роботи

Було виявлено, що зустріч з етичними дилемами є звичним досвідом для багатьох фармацевтів. Загалом 26% респондентів відзначили, що дуже часто стикаються з етичними дилемами, тоді як 39% стикаються з ними часто. 27% відповіли, що вони рідко стикаються з такими ситуаціями, і лише 8% відзначили, що ніколи не стикалися з етичними дилемами у своїй роботі. Ці дані свідчать про те, що етичні проблеми є частим аспектом фармацевтичної практики для більшості фармацевтичних працівників (рис. 2.4).

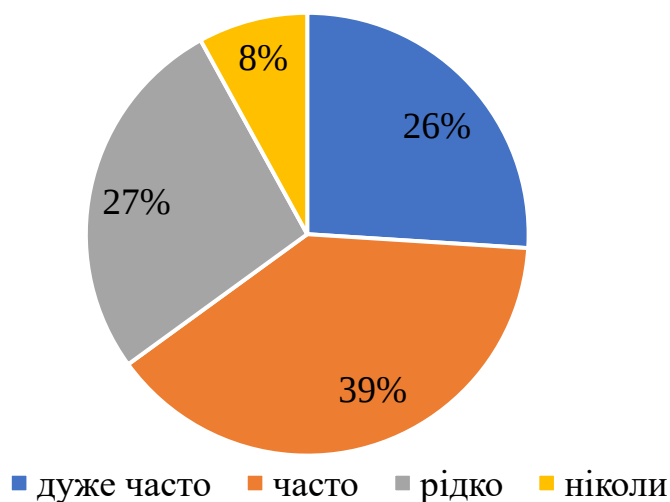

Рис. 2.4. Аналіз частоти етичних дилем, з якими стикаються фармацевти

Виявлено, що думки фармацевтів про дієвість чинних етичних стандартів у фармації серед фармацевтичних працівників різняться (рис. 2.5). Деякі фармацевти вважають (42%), що існуючі стандарти повністю відповідають потребам сьогодення. 20% опитаних відповіли, що вони лише частково дієві, що свідчить про можливості для вдосконалення. Інші вважають (27%), що стандарти застаріли і не відповідають сучасним вимогам. Є також респонденти, яким важко дати чітку відповідь, що вказує на невизначеність або складність оцінки етичних принципів (рис. 2.5).

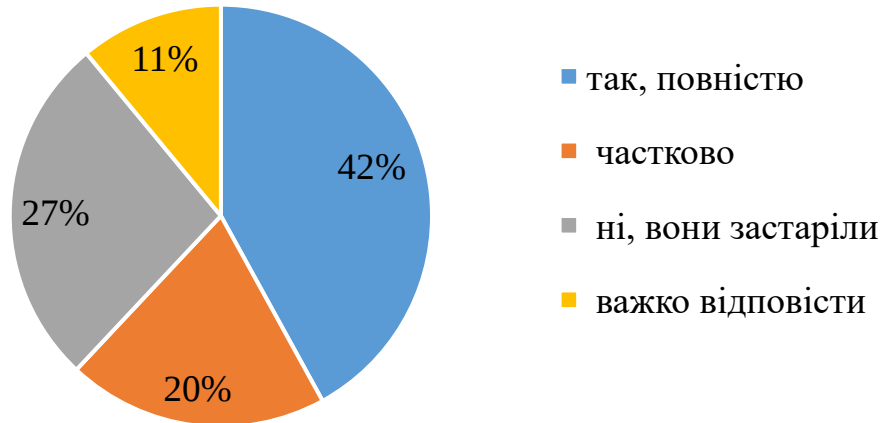

Рис. 2.5. Аналіз дієвості існуючих чинних етичних стандартів на думку опитаних фармацевтів

Було виявлено, що значна більшість опитаних фармацевтів вважають, що вони отримали належну підготовку з етичних аспектів під час навчання (рис. 2.6).

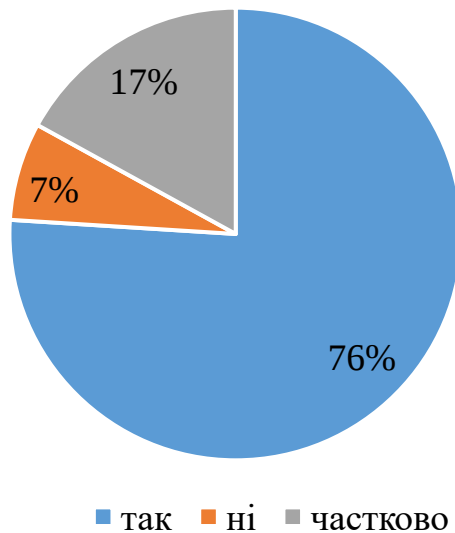

Рис. 2.6. Аналіз етичної підготовки, отриманої фармацевтами під час навчання

Зокрема, 76% респондентів відповіли позитивно, вказуючи на впевненість у своїй освітній підготовці до етичних викликів у своїй професії. Навпаки, лише 7% заявили, що вони не отримали достатньої підготовки, тоді

як 17% вважають, що їхня підготовка була лише частковою, що свідчить про те, що хоча багато хто відчуває себе добре обізнаним, все ще є значна частина тих, хто вважає, що в їхній етичній освіті є прогалини. Це підкреслює важливість постійного оцінювання та вдосконалення навчання з етики в навчальних програмах фармації (рис. 2.6).

На наступному етапі нами було проаналізовано поширеність етичних дилем, з якими стикаються фармацевти у фармацевтичній практиці (рис. 2.7).

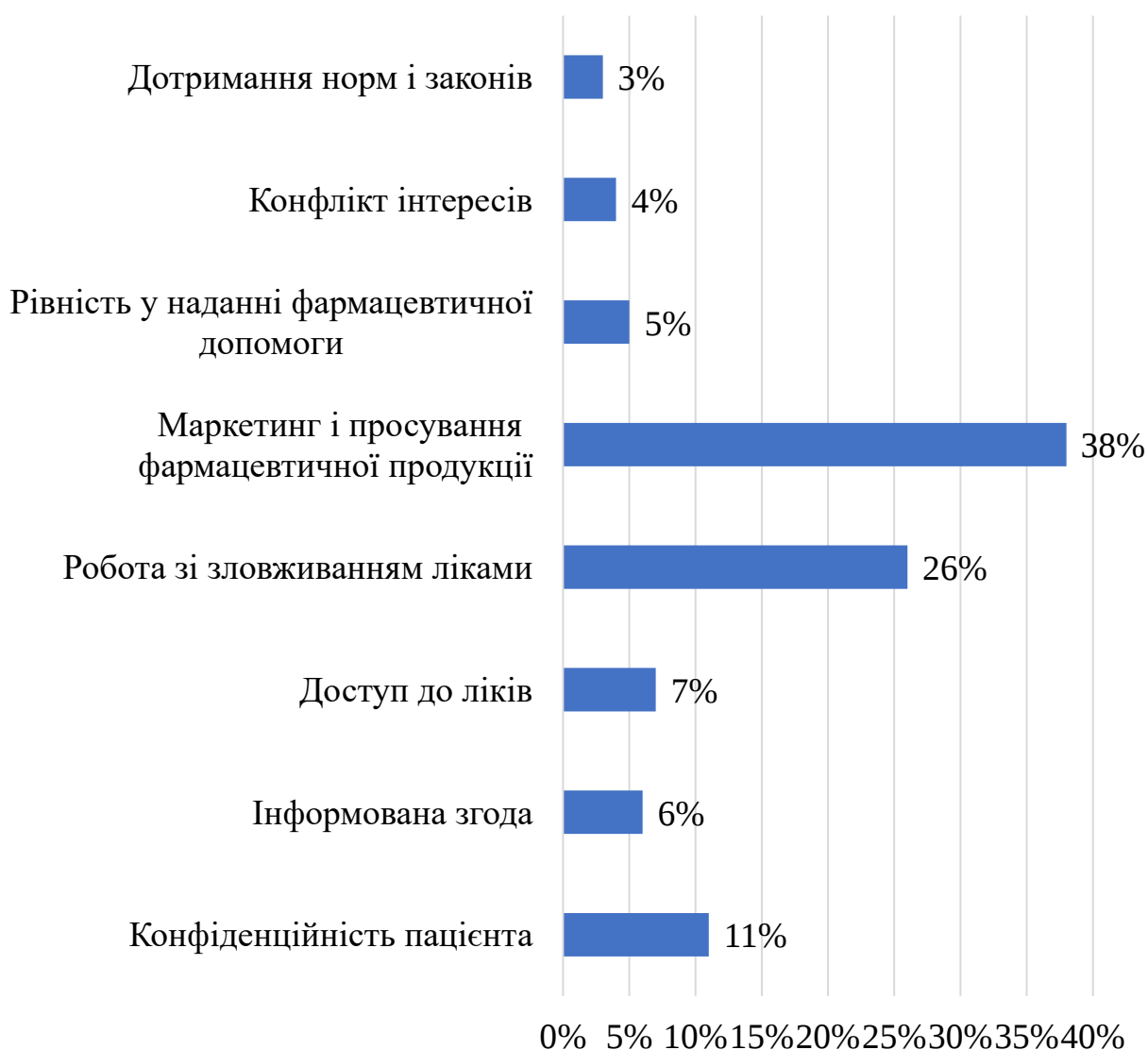

Рис. 2.7. Аналіз поширеності етичних дилем, з якими стикаються фармацевти у фармацевтичній практиці

Було виявлено, що серед різноманітних етичних факторів, з якими стикаються фармацевти, маркетинг і просування фармацевтичних продуктів

були визначені як найчастіші проблеми, причому 38% респондентів виділили це питання. 26% опитаних відзначили, що проблема зловживання лікарськими засобами є серйозною етичною проблемою в їхній роботі. Конфіденційність пацієнтів відзначили 11% фармацевтів, а доступ до ліків – 7%. Інформовану згоду та рівність у наданні фармацевтичної допомоги відзначили 6% та 5% респондентів відповідно. Конфлікт інтересів і дотримання правил і законів зустрічалися рідше: лише 4% і 3% фармацевтів вказали на ці фактори. Ці дані відображають нагальні етичні дилеми, з якими стикаються фармацевти у своїй практиці, особливо пов'язані з маркетинговою практикою та зловживанням ліків (рис. 2.7).

Встановлено, що суперечності між професійними обов'язками та етичними нормами є звичним явищем для фармацевтів (рис. 2.8).

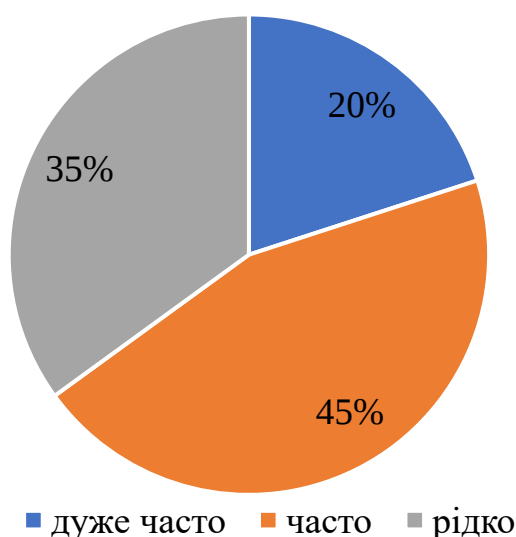

Рис. 2.8. Аналіз конфліктів між професійними обов'язками та етичними нормами, з якими стикаються фармацевти

Зокрема, 45% респондентів відзначили, що часто стикаються з такими конфліктами, вказуючи на те, що етичні дилеми є постійною частиною їхніх професійних обов'язків. Крім того, 20% заявили, що вони дуже часто стикаються з такими конфліктами, що свідчить про те, що вони регулярно потрапляють у складні ситуації, коли їхні професійні обов'язки можуть

суперечити етичним міркуванням. Водночас 35% фармацевтів повідомили, що вони рідко стикаються з такими конфліктами, підкресливши, що хоча багато хто стикається з етичними проблемами, є також значна кількість тих, хто стикається з ними рідко. Ці дані підкреслюють важливість розгляду та вирішення етичних дилем у професії фармацевта (рис. 2.8).

Було виявлено, що досвід фармацевтів щодо приховування або обмеження інформації про ліки з етичних причин значно відрізняється. Зокрема, 45% респондентів зазначили, що вони стикалися з ситуаціями, коли вони відчували себе змушеними приховувати або обмежувати інформацію, пов'язану з ліками, через етичні міркування. Навпаки, більшість 55% заявили, що ніколи не стикалися з подібними ситуаціями. Ці дані підкреслюють складність прийняття етичних рішень у фармацевтичній практиці, де деякі професіонали можуть часто орієнтуватися в складних сценаріях, тоді як інші можуть не так часто стикатися з цими дилемами (рис. 2.9).

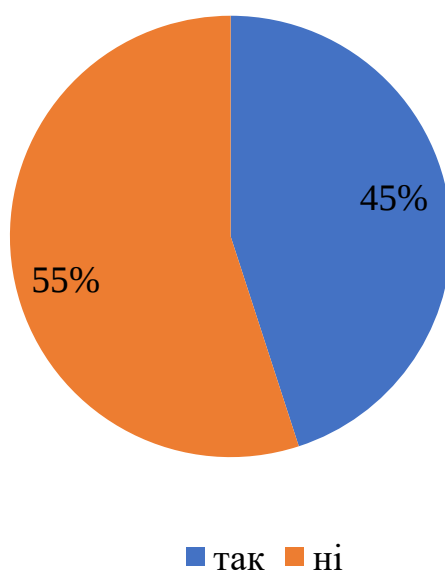

Рис. 2. 9. Аналіз ситуацій, пов'язаних із приховуванням інформації про ліки з етичних причин

Виявлено, що більшість фармацевтів незмінно дотримуються правил виписування рецептів, навіть під тиском пацієнтів (рис. 2.10).

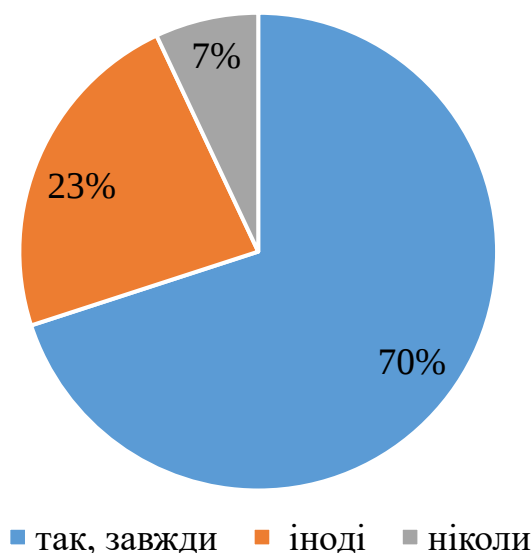

Рис. 2.10. Дотримання фармацевтами вимог до рецептів під тиском пацієнтів

Зокрема, 70% респондентів зазначили, що вони завжди відмовляються продавати ліки, що відпускаються за рецептом, без дійсного рецепта, що свідчить про тверду прихильність нормативним стандартам. Ще 23% зазначили, що іноді відмовляються від таких продажів, припускаючи, що ці фармацевти можуть враховувати ситуаційні фактори при прийнятті рішення. Лише 7% фармацевтів заявили, що вони ніколи не відмовляються продати ліки без рецепта, що свідчить про більш гнучкий підхід. Ці дані підкреслюють переважну увагу фармацевтів до дотримання нормативних вимог, коли йдеться про ліки, що відпускаються лише за рецептом (рис. 2.10).

Було виявлено, що фармацевти віддають перевагу різним етичним цінностям у своїй роботі, відображаючи різні погляди на те, що є найважливішим у їхніх професійних ролях. Серед респондентів 29% визначили професіоналізм як найважливішу етичну цінність, підкреслюючи важливість підтримки високих стандартів у всіх аспектах фармацевтичної практики. 26% опитаних фармацевтів обрали турботу про пацієнтів своїм головним пріоритетом, підкреслюючи прихильність до забезпечення благополуччя тих, кого вони обслуговують. Чесність відзначили 25%

фармацевтів, наголошуючи на цінності прозорості та чесності у взаємодії з пацієнтами. 20% фармацевтів визначили конфіденційність як найважливіший фактор, що відображає важливість захисту інформації про пацієнтів. Цей діапазон пріоритетів ілюструє багатогранний етичний ландшафт у професії фармацевта (рис. 2.11).

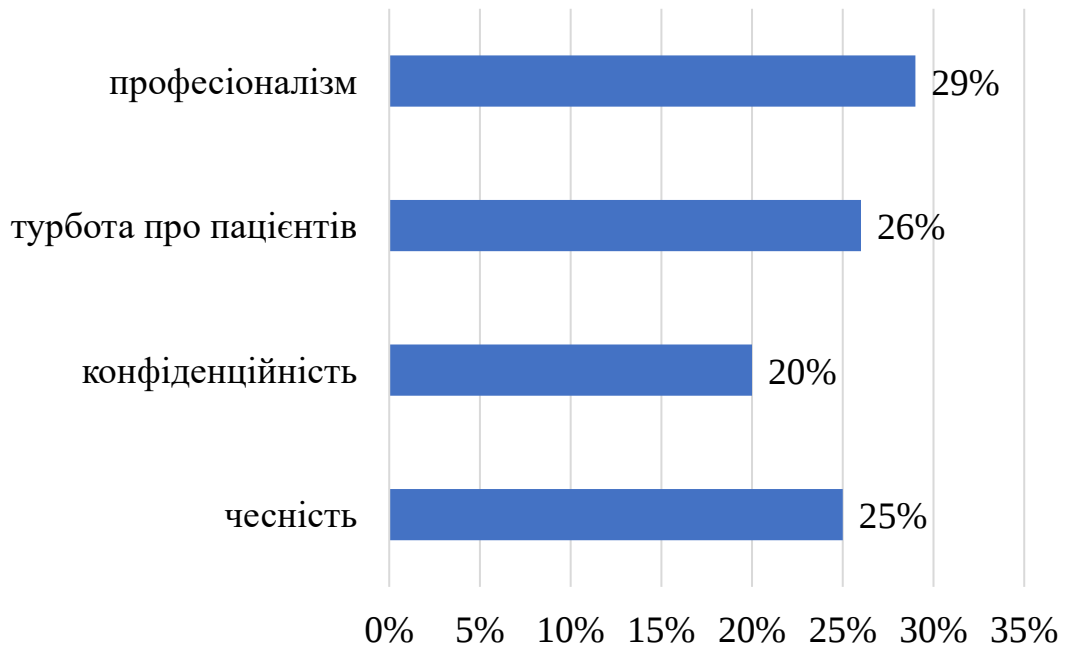

Рис. 2.11. Аналіз етичних цінностей, яким фармацевти віддають перевагу у своїй роботі

Виявилося, що фармацевти по-різному реагують, коли спостерігають за порушенням етичних принципів колегами. Найбільша група, 44%, повідомила, що вони намагаються вирішити ситуацію безпосередньо, обговорюючи її з колегами, пропонуючи віддати перевагу відкритому спілкуванню та підзвітності. Водночас 20% респондентів зазначили, що вони інформують керівництво, демонструючи, що покладаються на офіційні канали звітності для вирішення етичних порушень. Проте 36% заявили, що вони вважають за краще ігнорувати такі ситуації, що може свідчити про небажання протистояти іншим або про уявлення про те, що вирішення проблеми може не призвести до позитивних результатів. Цей діапазон відповідей відображає

різні підходи до дотримання етичних стандартів у фармацевтичній професії (рис. 2.12).

Рис. 2.12. Аналіз реакції фармацевтів на порушення етики колегами

Результати опитування показують рейтинг етичних питань, які вважаються найбільш актуальними в сучасній аптечній практиці, причому «конфіденційність пацієнтів і захист даних» оцінюються як головне питання, що підкреслює важливість захисту інформації про пацієнтів в аптеках. Другим за значимістю є «неправильне використання та зловживання ліками, що відпускаються за рецептом», що вказує на критичну роль фармацевтів у запобіганні зловживання ліками. «Збалансування між економічною ефективністю та якісним обслуговуванням пацієнтів» є третім пріоритетом, що відображає виклик надання доступної, але високоякісної фармацевтичної допомоги. «Конфлікт інтересів у фармацевтичному маркетингу та просуванні» посів четверте місце, підкреслюючи занепокоєння щодо впливу маркетингу на професійні судження. П'яте місце посідає «Доступність ліків», що свідчить про обізнаність пацієнтів про фінансові бар'єри для необхідного лікування. Далі «етичні проблеми з колегами» були оцінені на шостому місці, а за ним «інформована згода в консультуванні пацієнтів і використанні ліків» на

сьомому місці, підкреслюючи важливість прозорості з пацієнтами. «Етичне використання новітніх технологій» і «прозорість і чесність в інформації про ліки та маркуванні» були відзначені нижче, тоді як «управління тиском з боку постачальників медичних послуг або фармацевтичних компаній» було визнано найменш актуальним питанням серед запропонованих питань. Цей рейтинг відображає пріоритети та етичні міркування, які фармацевти вважають найбільш актуальними у своїй галузі (рис. 2.13).

Рис. 2.13. Рейтинг найбільш актуальних етичних питань в аптечній практиці

Результати опитування показують, що дискусії про етичні дилеми відносно поширені серед фармацевтів. Зокрема, 24% респондентів повідомили, що вони дуже часто обговорюють етичні питання зі своїми колегами, а ще 32% зазначили, що часто беруть участь у таких розмовах. Це передбачає спільний підхід до вирішення етичних проблем у фармацевтичній практиці. Водночас 21% іноді обговорюють етичні дилеми, а 14% роблять це не часто, вказуючи на те, що ці розмови можуть змінюватися залежно від робочого середовища чи індивідуального рівня комфорту. Лише 9% опитаних заявили, що вони ніколи не обговорюють етичні дилеми з колегами, що може свідчити або про відсутність можливостей, або про більш незалежний підхід до вирішення етичних питань. Ці дані підкреслюють важливість підтримки колег у вирішенні етичних проблем у сфері фармації (рис. 2.14).

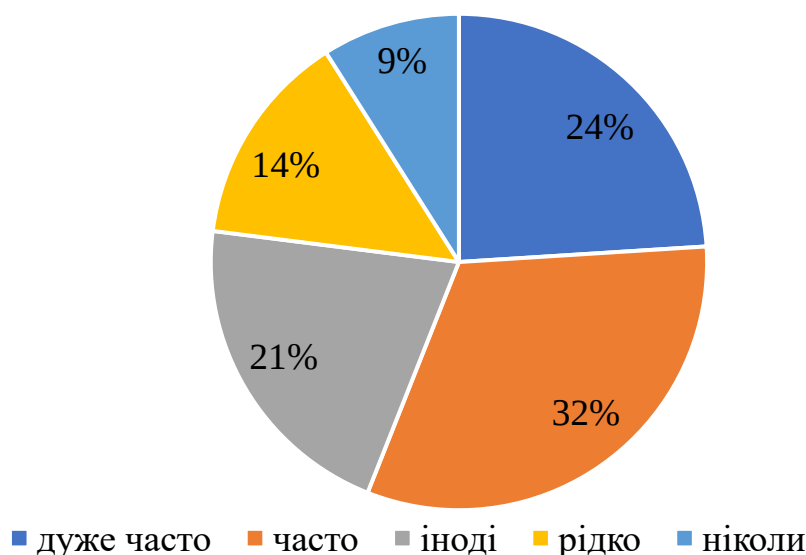

Рис. 2.14. Аналіз частоти дискусій про етичні дилеми серед фармацевтів

2.2. Дослідження особливостей вирішення етичних конфліктів у фармації

Наступним кроком нашого дослідження стало вивчення особливостей вирішення етичних конфліктів у фармації. В опитуванні щодо етичних конфліктів у фармацевтичній практиці 80% респондентів повідомили, що стикалися з етичними конфліктами, а 20% зазначили, що не стикалися з

такими ситуаціями. Ці дані підкреслюють, що більшість професіоналів у цій галузі стикалися з етичними дилемами під час своєї кар'єри, підкреслюючи важливість вирішення та підготовки до етичних викликів у фармацевтичній практиці.

Аналізуючи типи етичних конфліктів, які зустрічаються у фармацевтичній практиці, 54% респондентів визначили конфлікти з пацієнтами як найчастішу проблему. Конфлікти, пов'язані з рекламою та просуванням лікарських засобів, йдуть далі (28%), підкреслюючи етичні проблеми, пов'язані з маркетинговою практикою. Конфлікти з колегами відзначили 10% респондентів, а з лікарями – 8%. Ці висновки підкреслюють, що взаємодія з пацієнтами та рекламні практики є основними джерелами етичних дилем у галузі (рис. 2.15).

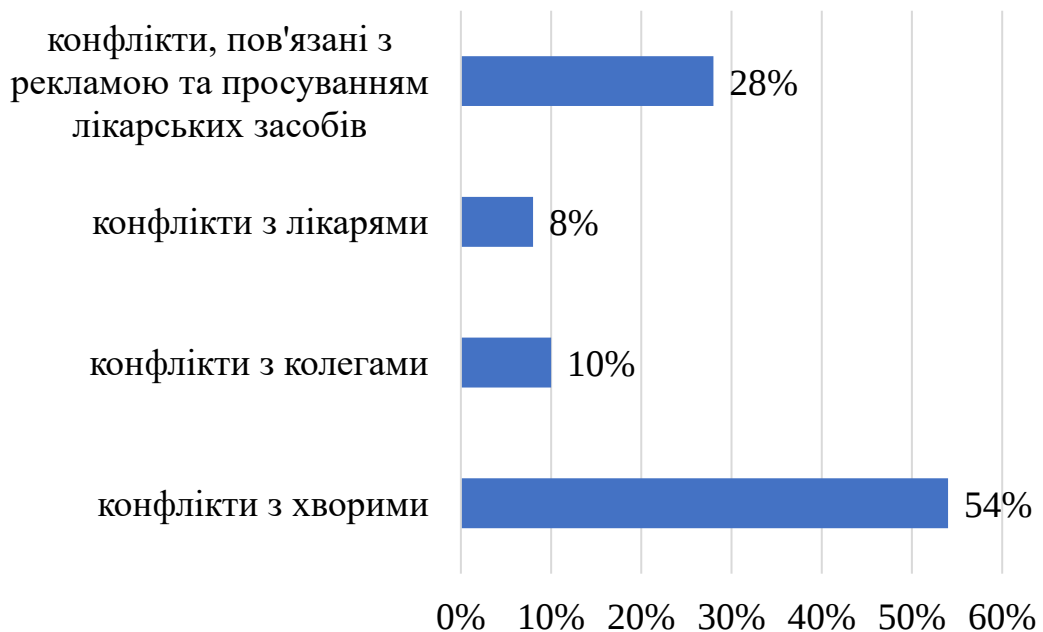

Рис. 2.15. Поширеність етичних конфліктів у фармацевтичній практиці

Більшість 90% респондентів повідомляють, що стикаються з етичними конфліктами щодо вибору ліків для пацієнтів, що вказує на поширену проблему у фармацевтичній практиці. Це свідчить про те, що вибір відповідних ліків часто включає етичні дилеми, потенційно через такі міркування, як ефективність ліків, вартість, уподобання пацієнтів і рекламний

вплив. Лише 10% респондентів не стикалися з такими конфліктами, що підкреслює складність і частоту етичних проблем, пов'язаних із вибором ліків під час лікування пацієнтів (рис. 2.16).

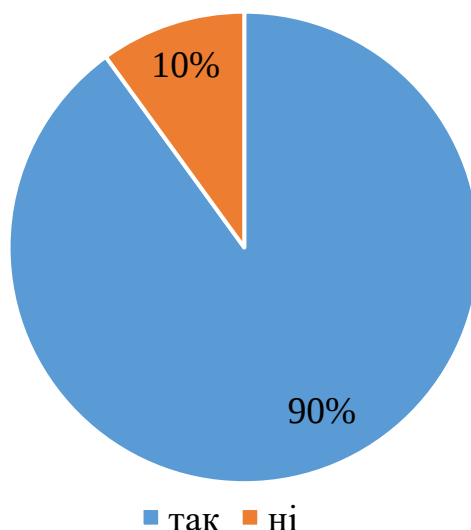

Рис. 2.16. Вивчення етичних конфліктів, пов'язаних з вибором ліків у фармацевтичній практиці

Виявлено, що фармацевти використовують різні стратегії для вирішення конфліктів, коли пацієнти наполягають на самолікуванні.

Значна частина, 24%, вважають за краще направляти пацієнтів безпосередньо до лікаря, підкреслюючи важливість професійного нагляду під час лікування. Ще 16% респондентів рекомендують професійну консультацію, а 15% обговорюють потенційні побічні ефекти та запобіжні заходи з пацієнтами, щоб переконатися, що вони розуміють пов'язані з цим ризики. Крім того, 14% надають доступну інформацію про ризики самолікування, а 10% залучають завідувача аптеки, якщо ситуація загострюється.

Крім того, деякі фармацевти (6%) відмовляються підтримувати або продавати ліки для самолікування, коли це вважають недоцільним. Менший відсоток використовують такі методи, як пропозиція безпечніших безрецептурних альтернатив (4%), пропозиція навчальних матеріалів (5%), документування взаємодії для підзвітності (3%) та підкреслення важливості

призначеного лікування над самолікуванням (3%). Ці відповіді свідчать про багатогранний підхід до вирішення проблем, пов'язаних із самолікуванням в аптечній практиці (рис. 2.17).

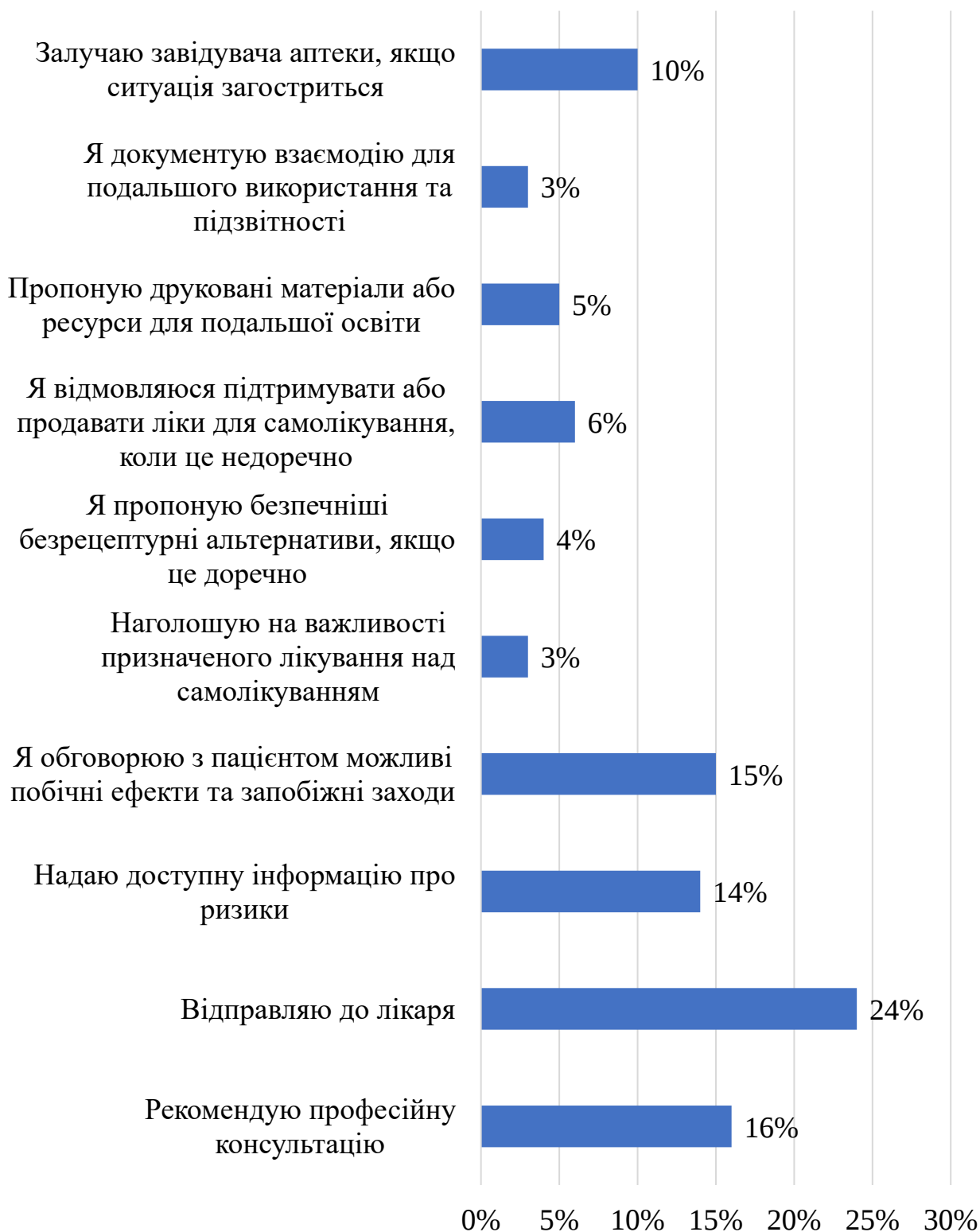

Рис. 2.17. Вивчення способів вирішення фармацевтом конфліктів, коли пацієнт наполягає на самолікуванні

Виявлено, що більшість фармацевтів, 83%, не стикалися з ситуаціями, коли реклама лікарських засобів суперечила етичним нормам. Це свідчить про те, що більшість практиків вважають, що рекламна практика в їхньому середовищі відповідає встановленим етичним принципам.

Проте 17% респондентів зазначили, що вони стикалися з такими ситуаціями, відзначивши меншість, яка відчуває конфлікти між рекламною практикою та етичними стандартами.

Ці результати свідчать про необхідність постійної пильності та дотримання етичних принципів у рекламі лікарських засобів, щоб гарантувати, що догляд за пацієнтами залишається головним пріоритетом у фармацевтичній практиці (рис. 2.18).

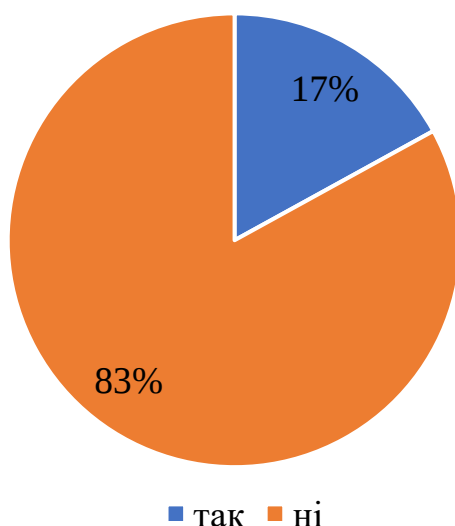

Рис. 2.18. Вивчення ситуацій, коли реклама лікарських засобів суперечить етичним нормам

Було виявлено, що фармацевти по-різному реагують на неетичну рекламу (рис. 2.19). Більшість (55%) схильні ігнорувати рекламу, якщо вона не впливає на їхній професійний вибір чи рекомендації. Однак значна частина респондентів, 40%, вживають активних заходів, повідомляючи керівництву про етичні проблеми, пов'язані з рекламою. Менша група, 5%, передають інформацію до комітету з питань етики, наголошуючи на зобов'язанні

дотримуватися етичних стандартів, коли це необхідно. Ці відповіді ілюструють низку підходів, від активного звітування до вибіркового ігнорування, заснованого на передбачуваному впливі реклами (рис. 2.19).

Рис. 2.19. Вивчення реакції аптечних працівників на неетичну рекламу

Було виявлено, що професіонали фармації віддають пріоритет різним факторам під час прийняття етичних рішень, що відображають як особисті цінності, так і професійні зобов'язання. Зокрема, 35% респондентів визначили свої власні моральні переконання як найважливіший фактор у прийнятті етичних рішень.

25% респондентів віддають перевагу репутації професії, наголошуючи на важливості підтримки позитивного сприйняття та довіри до фармації з боку громадськості. Крім того, 21% зосереджуються на своїй моральній відповідальності перед пацієнтом, що підкреслює центральну роль благополуччя пацієнтів у їхній практиці. Нарешті, 19% ґрунтуються на дотриманні законодавства, забезпеченні дотримання встановлених правових рамок. Ці відповіді ілюструють збалансоване врахування особистих, професійних і нормативних аспектів у процесі прийняття етичних рішень у сфері фармації (рис. 2.20).

Рис. 2.20. Вивчення ключових факторів, що впливають на прийняття етичних рішень у фармації

Було виявлено, що 61% респондентів повідомили, що в їхній аптеці є встановлені практики або стандарти вирішення етичних конфліктів, що вказує на структурований підхід до вирішення етичних питань. Ці рамки, ймовірно, допомагають фахівцям керувати складними ситуаціями за допомогою послідовних принципів і політики.

Однак 9% заявили, що на їхньому робочому місці не існує таких стандартів, що свідчить про потенційну прогалину в офіційній підтримці прийняття етичних рішень.

Крім того, 30% респондентів не знали, чи є в їхній аптеці встановлені протоколи, що підкреслює потребу в більш чіткій комунікації та навчанні етичним принципам, щоб гарантувати, що весь персонал поінформований про наявні ресурси та процедури для вирішення етичних дилем (рис. 2.21).

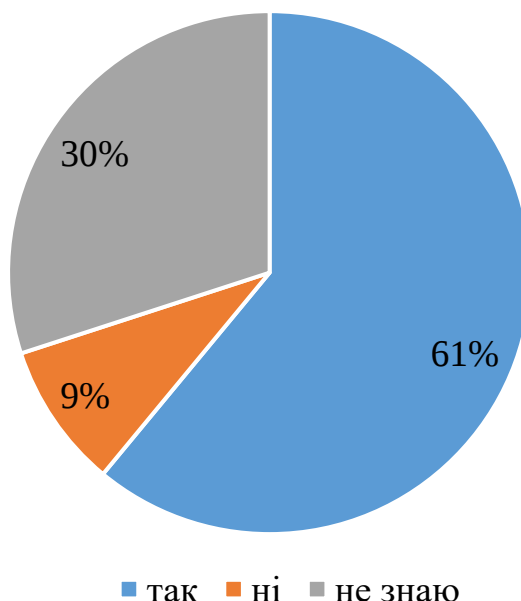

Рис. 2.21. Вивчення наявності етичних стандартів вирішення конфліктів в аптеках

Виявилося, що 40% респондентів вважають, що обговорення етичних справ на регулярних зустрічах є найефективнішим способом запобігання етичним конфліктам у фармацевтичній практиці. Такі обговорення дозволяють колективу аптеки розмірковувати про реальні життєві ситуації, ділитися точками зору та досягати консенсусу щодо вирішення схожих проблем, сприяючи співпраці та відкритому середовищу для етичної обізнаності. 19% зазначили, що прийняття чітких внутрішніх стандартів було б вирішальним, оскільки це забезпечує послідовне керівництво для прийняття рішень у різних сценаріях. 11% учасників назвали навчання професійній етиці необхідним, наголошуючи на важливості формальної освіти для ознайомлення фармацевтів з етичними принципами, які вимагаються на їхніх посадах. Нарешті, 5% запропонували залучити комітети з етики, які могли б надати додаткову підтримку та нагляд у складних або спірних випадках. Разом ці методи відображають багатогранний підхід до активного управління етичними міркуваннями у професії фармацевтів (рис. 2.22).

Рис. 2.22. Аналіз ефективних методів попередження етичних конфліктів у фармацевції

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ II

1. Для аналізу впливу етичних проблем у фармацевтичній діяльності нами було проведено опитування 71 фармацевтів. Встановлено, що 37% опитаних у віці від 36 до 45 років, 29% – від 26 до 35 років, 22% – від 46 до 55 років. Виявлено, що 30% опитаних мали від 6 до 10 років досвіду роботи, а найбільша група, 37%, відзначила, що має від 11 до 20 років досвіду роботи. Визначено, що більшість фармацевтів працювали в різних типах аптечних закладів: 57% – у приватних аптеках; 28% – в мережевих аптеках, а в лікарняних аптеках – 14% фармацевтів.

2. Виявлено, що 26% респондентів дуже часто стикаються з етичними дилемами, тоді як 39% стикаються з ними часто. 27% відповіли, що вони не часто стикаються з такими ситуаціями, і лише 8% відзначили, що ніколи не стикалися з етичними дилемами у своїй роботі.

3. Виявлено, що 42% опитаних вважають, що існуючі стандарти повністю відповідають потребам сьогодення. 20% опитаних відповіли, що

вони лише частково дієві, що свідчить про можливості для вдосконалення. Інші вважають (27%), що стандарти застаріли і не відповідають сучасним вимогам.

4. Було виявлено, що значна більшість опитаних фармацевтів вважають, що вони отримали належну підготовку з етичних аспектів під час навчання. На наступному етапі нами було проаналізовано поширеність етичних дилем, з якими стикаються фармацевти у фармацевтичній практиці. Виявлено, що серед різноманітних етичних факторів, з якими стикаються фармацевти, маркетинг і просування фармацевтичних продуктів були визначені як найчастіші проблеми, причому 38% респондентів виділили це питання. 26% опитаних відзначили, що проблема зловживання лікарськими засобами є серйозною етичною проблемою в їхній роботі. Конфіденційність пацієнтів відзначили 11% фармацевтів, а доступ до ліків – 7%.

5. Встановлено, що 45% респондентів часто стикаються з етичними дилемами. Виявлено, що 29% опитаних визначили професіоналізм як найважливішу етичну цінність, підкреслюючи важливість підтримки високих стандартів у всіх аспектах фармацевтичної практики. 26% опитаних фармацевтів обрали турботу про пацієнтів своїм головним пріоритетом, підкреслюючи прихильність до забезпечення благополуччя тих, кого вони обслуговують. Чесність відзначили 25% фармацевтів, наголошуючи на цінності прозорості та чесності у взаємодії з пацієнтами. 20% фармацевтів визначили конфіденційність як найважливіший фактор, що відображає важливість захисту інформації про пацієнтів.

6. Виявилось, що фармацевти по-різному реагують, коли спостерігають за порушенням етичних принципів колегами. 44% опитаних намагаються вирішити ситуацію безпосередньо, обговорюючи її з колегами, пропонуючи віддати перевагу відкритому спілкуванню та підзвітності. Водночас 20% респондентів зазначили, що вони інформують керівництво. Проте 36% заявили, що вони вважають за краще ігнорувати такі ситуації.

7. Досліджено рейтинг етичних питань, які вважаються найбільш актуальними в сучасній аптечній практиці, причому «конфіденційність пацієнтів і захист даних» оцінюються як головне питання, що підкреслює важливість захисту інформації про пацієнтів в аптеках. Другим за значимістю є «неправильне використання та зловживання ліками, що відпускаються за рецептом», що вказує на критичну роль фармацевтів у запобіганні зловживання ліками. «Збалансування між економічною ефективністю та якісним обслуговуванням пацієнтів» є третім пріоритетом, що відображає виклик надання доступної, але високоякісної фармацевтичної допомоги. Результати опитування показують, що дискусії про етичні дилеми відносно поширені серед фармацевтів. Зокрема, 24% респондентів повідомили, що вони дуже часто обговорюють етичні питання зі своїми колегами, а ще 32% зазначили, що часто беруть участь у таких розмовах.

8. Аналізуючи типи етичних конфліктів, які зустрічаються у фармацевтичній практиці, 54% респондентів визначили конфлікти з пацієнтами як найчастішу проблему. Конфлікти, пов'язані з рекламою та просуванням лікарських засобів відзначили 28% опитаних. Конфлікти з колегами відзначили 10% респондентів, а з лікарями – 8%.

9. Більшість 90% респондентів повідомляють, що стикаються з етичними конфліктами щодо вибору ліків для пацієнтів, що вказує на поширену проблему у фармацевтичній практиці. Це свідчить про те, що вибір відповідних ліків часто включає етичні дилеми, потенційно через такі міркування, як ефективність ліків, вартість, уподобання пацієнтів і рекламний вплив.

10. Виявлено, що фармацевти використовують різні стратегії для вирішення конфліктів, коли пацієнти наполягають на самолікуванні. Значна частина, 24%, вважають за краще направляти пацієнтів безпосередньо до лікаря, підкреслюючи важливість професійного нагляду під час лікування. Ще 16% респондентів рекомендують професійну консультацію, а 15% обговорюють потенційні побічні ефекти та запобіжні заходи з пацієнтами, щоб

переконатися, що вони розуміють пов'язані з цим ризики. Крім того, 14% надають доступну інформацію про ризики самолікування, а 10% залучають завідувача аптеки, якщо ситуація загострюється.

11. Виявлено, що більшість фармацевтів, 83%, не стикалися з ситуаціями, коли реклама лікарських засобів суперечила етичним нормам. Було виявлено, що 55% респондентів схильні ігнорувати рекламу, якщо вона не впливає на їхній професійний вибір чи рекомендації. Було виявлено, що 61% респондентів повідомили, що в їхній аптеці є встановлені практики або стандарти вирішення етичних конфліктів, що вказує на структурований підхід до вирішення етичних питань.

12. Виявлено, що 40% респондентів вважають, що обговорення етичних дилем на регулярних зустрічах є найефективнішим способом запобігання етичним конфліктам у фармацевтичній практиці.

РОЗДІЛ III

ВИВЧЕННЯ НАПРЯМІВ УДОСКОНАЛЕННЯ ЕТИЧНИХ СТАНДАРТІВ РОБОТИ ФАРМАЦЕВТІВ

3.1. Рекомендації щодо підвищення етичної свідомості фармацевтів

Покращення навчання з етики у фармацевтичній освіті є ключовим фактором, щоб майбутні фармацевти розпочинали професійну діяльність з глибоким розумінням етичних принципів. Освітні програми повинні включати тематичні дослідження, рольові ігри та обговорення реальних ситуацій, зокрема конфліктів із пацієнтами, дилем у рекламі ліків та питань конфіденційності. Важливим доповненням є обов'язкове постійне навчання з етики, яке дозволяє практикуючим фармацевтам залишатися обізнаними щодо нових етичних стандартів [21].

Організація регулярних обговорень етичних кейсів у рамках аптечних колективів є ефективним інструментом підвищення етичної обізнаності. Завдяки аналізу різних випадків та обміну досвідом, фармацевти можуть розробляти найкращі практики та спільно знаходити рішення для складних етичних питань. Такий підхід створює підтримуюче середовище, яке сприяє розвитку навичок прийняття рішень і впевненості у вирішенні етичних дилем [5].

Аптеки повинні розробляти чіткі етичні рекомендації, які допоможуть вирішувати найпоширеніші дилеми, наприклад, конфлікти з пацієнтами чи етичні проблеми, пов'язані з рекламою. Ці рекомендації повинні бути доступними для співробітників, регулярно оновлюватися та служити орієнтиром у прийнятті рішень [1]. У фармацевтичних організаціях доцільним є створення етичних комітетів або надання доступу до зовнішніх консультантів, які можуть об'єктивно аналізувати складні випадки та надавати рекомендації [30].

Практика документування етичних випадків є корисною не лише для забезпечення підзвітності, а й для вдосконалення внутрішніх стандартів та виявлення повторюваних проблем, які потребують додаткової уваги [2]. Орієнтація на добробут пацієнтів як головну цінність сприяє зміцненню довіри та прозорості, мінімізуючи вплив суперечливих інтересів, таких як маркетинговий тиск [11].

Для створення культури підзвітності аптеки мають забезпечити безпечні та анонімні канали для повідомлення про неетичну поведінку. Це сприятиме зміцненню етичної цілісності на всіх рівнях організації [2]. Важливо також регулярно оновлювати протоколи, адаптуючи їх до сучасних викликів і змін у галузі [27]. Додатково, надання фармацевтам навчальних матеріалів для інформування пацієнтів про ризики самолікування допомагає покращити якість консультування та етичну допомогу [12].

Впровадження цих ініціатив сприяє формуванню середовища, яке надає пріоритет етиці та добробуту пацієнтів. Це забезпечує відповідальну фармацевтичну практику, підвищуючи довіру між фармацевтами та громадами, яких вони обслуговують. Удосконалена освіта, доступ до ресурсів, ефективні механізми підтримки та прозорість у прийнятті рішень створюють основу для довготривалої та етичної практики [22].

3.2. Роль фармацевтичних асоціацій у формуванні етичних стандартів

Фармацевтичні асоціації відіграють вирішальну роль у формуванні та просуванні етичних стандартів у професійній діяльності фармацевтів. Вони забезпечують керівні засади, ресурси та нагляд, спрямовані на підтримку чесності, прозорості та орієнтації на пацієнта у фармацевтичній практиці [5].

Одним із ключових завдань таких асоціацій є розробка етичних кодексів, які визначають професійні стандарти поведінки. Ці кодекси окреслюють прийнятні норми практики та пропонують рекомендації щодо розв'язання важливих питань, зокрема конфіденційності пацієнтів, конфліктів інтересів і

належного управління лікарськими засобами. Установлюючи ці рамки, асоціації формують єдину етичну основу, якої дотримуються всі фахівці [5].

Також асоціації надають постійні освітні ресурси, включаючи семінари, тренінги та сертифікаційні програми, які дозволяють фармацевтам залишатися в курсі актуальних етичних проблем і найкращих практик. Ця безперервна освіта є надзвичайно важливою в умовах динамічного розвитку галузі, де технологічний прогрес, нові регулювання та суспільні зміни можуть впливати на етичні стандарти [5].

Консультаційні послуги та лінії підтримки, які пропонують асоціації, є ще одним важливим ресурсом. Вони надають фармацевтам можливість конфіденційно обговорювати складні ситуації, отримувати рекомендації та розуміти етичні наслідки своїх дій. Така підтримка допомагає фахівцям ухвалювати обґрунтовані рішення у складних етичних ситуаціях [6].

Фармацевтичні асоціації також активно працюють над захистом етичних принципів на державному та регуляторному рівнях. Вони сприяють формуванню політик, які захищають права пацієнтів, забезпечують справедливий доступ до лікарських засобів і запобігають неетичним практикам, таким як агресивна реклама медикаментів. Через співпрацю з органами влади асоціації допомагають створювати законодавчі ініціативи, що відповідають найвищим стандартам етики [7].

Завдяки проведенню досліджень та публікаціям фармацевтичні асоціації сприяють поширенню знань про етичні виклики та способи їх розв'язання. Аналізуючи тенденції та документуючи тематичні дослідження, вони надають практичні рекомендації для фармацевтів, які допомагають передбачати та вирішувати потенційні етичні конфлікти [1].

Крім того, асоціації сприяють створенню культури підзвітності, запроваджуючи прозорі механізми для повідомлення про неетичну поведінку. Вони встановлюють рамки для саморегуляції професії, забезпечуючи безпечні канали для повідомлення про проблеми. Це сприяє зміцненню довіри, прозорості та відповідності етичним стандартам [7].

Таким чином, фармацевтичні асоціації виступають гарантом етичності у сфері фармацевтики, підтримуючи професійний розвиток і забезпечуючи надійне середовище для дотримання високих етичних принципів.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ III

1. Рекомендації щодо підвищення етичної свідомості фармацевтів були розроблені.
2. Визначено роль фармацевтичних асоціацій у формуванні етичних стандартів.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

1. Представлено основні етичні принципи у фармацевтичній галузі.
2. Проаналізовано етичні стандарти та нормативно-правові акти, що регулюють діяльність фармацевтів.
3. Для аналізу впливу етичних проблем у фармацевтичній діяльності було опитано 71 фармацевтів. Найбільшу групу (37%) становили фармацевти віком 36–45 років, а 37% мали 11–20 років досвіду. Більшість працюють у приватних аптеках (57%), у мережеских – 28%, у лікарняних – 14%.
4. Етичні дилеми виникають дуже часто у 26% респондентів і часто у 39%, тоді як 27% не часто стикаються з ними, а 8% ніколи.
5. Існуючі стандарти вважають повністю актуальними 42% опитаних, тоді як 20% вважають їх частково ефективними, а 27% – застарілими.
6. Більшість фармацевтів отримали достатню підготовку з етичних аспектів. Найчастішими проблемами названо маркетинг і просування препаратів (38%), зловживання ліками (26%), конфіденційність пацієнтів (11%) та доступ до ліків (7%).
7. Найважливішими етичними цінностями респонденти визначили професіоналізм (29%), турботу про пацієнтів (26%), чесність (25%) і конфіденційність (20%).
8. У випадках порушення етичних норм 44% фармацевтів обговорюють проблему з колегами, 20% інформують керівництво, а 36% ігнорують ситуацію.
9. Основними етичними питаннями є конфіденційність даних, запобігання зловживанням ліками та забезпечення балансу між економічною ефективністю і якісним обслуговуванням.
10. Найпоширенішими етичними конфліктами є суперечності з пацієнтами (54%), маркетингом і рекламою (28%), колегами (10%) і лікарями (8%).

11. 90% респондентів стикаються з етичними конфліктами під час вибору ліків, зумовленими ефективністю, вартістю або впливом реклами.

12. При самолікуванні пацієнтів 24% фармацевтів рекомендують звернутися до лікаря, 16% радять професійну консультацію, 15% пояснюють ризики, 14% інформують про небезпеку, а 10% залучають завідувача.

13. Більшість (83%) фармацевтів не стикалися з рекламою, яка суперечить етичним нормам. У 61% аптек діють стандарти вирішення етичних питань.

14. 40% респондентів вважають регулярні обговорення етичних дилем на зустрічах найефективнішим способом запобігання конфліктам.

15. Рекомендації щодо підвищення етичної свідомості фармацевтів були розроблені. Визначено роль фармацевтичних асоціацій у формуванні етичних стандартів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баєва О. І. Про еволюцію підходів до управління якістю. *Управління якістю в фармації* : матеріали XVI наук.-практ. internet-конф. з міжнар. участю, м. Харків, 20 трав. 2022 р. Харків : НФаУ, 2022. С. 15-18.
2. Галій Л. В., Музика, Т. Ф. Дослідження діяльності організацій професійного фармацевтичного самоврядування за кордоном. *Соціальна фармація в охороні здоров'я*. 2021. Т. 7, № 1. С. 12-17.
3. Демченко Н. В. Прибутковість фармацевтичного бізнесу в контексті соціальної відповідальності. *Соціальна фармація: стан, проблеми та перспективи* : матеріали IX Міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 25 квіт. 2024 р. Харків : НФаУ, 2024. С. 73-82.
4. Доброва В. Є. Аналіз мотивів участі пацієнтів і здорових добровольців у клінічних випробуваннях. *Управління, економіка та забезпечення якості в фармації*. 2014. № 5. С. 28-34.
5. Доброва В. Є., Ратушна К. Л. Економічні дослідження у сфері охорони здоров'я та захист персональних даних: етичні питання. *Фармакоекономіка в Україні: стан і перспективи розвитку* : матеріали XI наук.-практ. інтернет-конф., м. Харків, 24 трав. 2019 р. Харків : НФаУ, 2019. С. 32-33.
6. Зарічкова М. В., Толочко В. М., Артюх Т. О., Адонкіна В. Ю., Зоїдзе Д. Р. Дослідження професійної діяльності фахівців фармації в сучасних умовах. *Вісник фармації*. 2024. № 1. С. 80-88.
7. Коваленко С. М., Кіреєва О. В. Управління людськими ресурсами в умовах функціонування системи управління якістю. *Управління якістю в фармації* : матеріали XVI наук.-практ. internet-конф. з міжнар. участю, м. Харків, 20 трав. 2022 р. Харків : НФаУ, 2022. С. 56.
8. Коноваленко М. К., Вежичаніна К. О. Етичні аспекти рекламної діяльності. *Професійний менеджмент в сучасних умовах розвитку ринку* : матеріали III наук.-практ. конф. 4 листоп. 2014 р. Х., 2014. С. 166-169.

9. Котвіцька А. А., Кубарева І. В., Горбаньов В. В. Дослідження історичних аспектів становлення та розвитку фармацевтичної етики і деонтології в стародавньому світі. *Соціальна фармація: стан, проблеми та перспективи* : матеріали V Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., м. Харків, 25-26 квіт. 2019 р. Харків : НФаУ, 2019. С. 74-82.

10. Котвіцька А. А., Сурікова І. О., Гавриш Н. Б. Дослідження впровадження етичного кодексу фармацевтичних працівників України у практичну діяльність. *Соціальна фармація в охороні здоров'я*. 2015. № 1. С. 45-52.

11. Котвіцька А. А., Чмихало Н. В. Ретроспективний огляд формування моральних принципів медичної та фармацевтичної етики. *Менеджмент та маркетинг у складі сучасної економіки, науки, освіти, практики* : матеріали II Міжнар. наук.-практ. Internet-конф. 27-28 берез. 2014 р., м. Харків. Х. : Вид-во НФаУ, 2014. С. 101-103.

12. Лантух А. П. Чи потрібна медична етика фармацевту? *Сучасна фармація : історія, реалії та перспективи розвитку* : матеріали наук.-практ. конф. з міжнар. участю, присвяченої 20-й річниці заснування Дня фармацевтичного працівника України, м. Харків, 19-20 верес. 2019 р. : у 2 т. Харків : НФаУ, 2019. Т. 2. С. 354-355.

13. Літовченко О. В., Глебова Н. В. Впровадження сучасного етичного професійного кодексу в діяльність адміністративного персоналу установи. *Професійний менеджмент в сучасних умовах розвитку ринку* : матеріали IX наук.-практ. конф. з міжнар. участю, м. Харків, 1 листоп. 2020 р. Харків, 2020. С. 387-390.

14. Мала О. Д., Ветрова К. В. Етичні аспекти проведення клінічних випробувань. *Youth Pharmacy Science* : матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю, м. Харків, 6-7 груд. 2023 р. Харків : НФаУ, 2023. С. 455-457.

15. Малініна Н. Г. Соціальна фармація: дослідження морально-етичних принципів у практичній діяльності фахівця фармації. *Соціальна фармація : стан, проблеми та перспективи* : матеріали V Міжнар. наук.-

практ. інтернет-конф., м. Харків, 25-26 квіт. 2019 р. Харків : НФаУ, 2019. С. 209-213.

16. Малініна Н. Г., Шульга Ю. О. Соціальна фармація: морально-етичні принципи і положення фахівця фармації у практичній діяльності. *Соціальна фармація : стан, проблеми та перспективи* : матеріали IV міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., м. Харків, 24-25 квіт. 2018 р. Харків, 2018. С. 176-177.

17. Немченко А. С., Бабенко М. М., Назаркіна В. М., Косяченко К. Л. Сучасні моделі публічного управління в системі охорони здоров'я та фармації. *Соціальна фармація : стан, проблеми та перспективи* : матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. дистанц. конф., м. Харків, 27 квіт. 2023 р. Харків : НФаУ, 2023. С. 81-94.

18. Носик О. М., Буніна Г. Д. Вплив корпоративної культури на ефективність функціонування підприємства. *Професійний менеджмент в сучасних умовах розвитку ринку* : матеріали доп. IV наук.-практ. конф. з міжнар. участю, м. Харків, 3 листоп. 2015 р. Х., 2015. С. 22-23.

19. Озаровська А. В. Публічне управління, державне управління, соціальна політика як складові соціального управління. *Менеджмент та маркетинг у складі сучасної економіки, науки, освіти, практики* : матеріали VIII міжнар. наук.-практ. дистанц. конф., м. Харків, 19 берез. 2020 р. Харків : НФаУ, 2020. С. 98-100.

20. Олєпир К. Г., Виноградський В. В., Романовська О. О. Професійна етика працівників фармацевтичної галузі. *Topical issues of new medicines development* : матеріали XXVIII Міжнар. наук.-практ. конф. молодих учених та студентів присвяченої 150-річчю з дня народження М. О. Валяшка, м. Харків, 18-19 берез. 2021 р. Харків : НФаУ, 2021. С. 655-656.

21. Осипенко А. С., Ковальова В. І. Професійна етика в діяльності керівника організації. *Професійний менеджмент в сучасних умовах розвитку ринку* : матеріали X наук.-практ. конф. з міжнар. участю, м. Харків, 1 листоп. 2021 р. Харків : Вид-во Іванченка І. С., 2021. С. 48-49.

22. Пестун І. В., Бабічева Г. С., Жадько С. В., Малініна Н. Г., Бондарєва І. В., Софронова І. В. Правові та етичні дилеми інформаційного забезпечення споживачів гормональних контрацептивів. *Соціальна фармація в охороні здоров'я*. 2023. Т. 9, № 4. С. 11-21.

23. Попов О. С., Ратушна К. Л., Доброва В. Є. Соціально-етичні аспекти удосконалення системи досліджень біоеквівалентності лікарських засобів. *Управління якістю в фармації* : матеріали XIV наук.-практ. конф., м. Харків, 22 трав. 2020 р. Харків : НФаУ, 2020. С. 136.

24. Сітало А. Р., Чікіткіна В. В. Етичні аспекти проведення експериментальних досліджень на тваринах. *Youth Pharmacy Science* : матеріали III Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю, м. Харків, 7-8 груд. 2022 р. Харків : НФаУ, 2022. С. 215-217.

25. Федюніна Н. С., Посилкіна О. В. Управління змінами в системі охорони здоров'я на основі упровадження моделей електронного управління. *Актуальні проблеми якості, менеджменту і економіки у фармації і охороні здоров'я* : матеріали II міжнарод. наук.-практ. internet-конф. з міжнар. участю, м. Харків, 19 січ. 2024 р. Харків : НФаУ, 2024. С. 154-163.

26. Чегринєць А. А., Бабічева Г. С., Рогуля О. Ю. Дослідження причин виникнення конфліктів у процесі надання фармацевтичної допомоги. *Менеджмент та маркетинг у складі сучасної економіки, науки, освіти, практики* : матеріали VIII міжнар. наук.-практ. дистанц. конф., м. Харків, 19 берез. 2020 р. – Харків : НФаУ, 2020. С. 83-90.

27. Чмихун О. В., Озаровська А. В. Етика публічного службовця як засіб запобігання та протидії корупції. *Професійний менеджмент в сучасних умовах розвитку ринку* : матеріали IX наук.-практ. конф. з міжнар. участю, м. Харків, 1 листоп. 2020 р. Харків, 2020. С. 80-81.

28. Bondarieva I. V., Malyi V. V., Chehrynets A. A. Research of ethical aspects that arise in connection with the sale of medicines via the internet and electronic platforms. *Менеджмент та маркетинг у складі сучасної економіки,*

науки, освіти, практики : матеріали XI міжнар. наук.-практ. дистанційної конф., м. Харків, 21 берез. 2024 р. Харків : НФаУ, 2024. С. 35-40.

29. Kotvitska A. A., Lobova I. O., Burezza Mohamed Amin. Assessment of contemporary application of ethical principles in pharmacy practice. *Соціальна фармація : стан, проблеми та перспективи* : матеріали II міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., м. Харків, 27-30 квіт. 2015 р. Х., 2015. С. 162-164.

30. Lutaieva T. V. Moral and ethical education of youth in scientific and pedagogical heritage of Slobozhanshchina scholars (the second half of 19th – early 20th century). *Advanced education*. 2017. № 7. P. 73-79.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

АНКЕТА

Будь ласка, приділіть кілька хвилин, щоб відповісти на запитання цієї анкети. Ваша участь є анонімною, а результати будуть використані для наукових досліджень. Виберіть відповідь, яка найкраще описує вашу думку чи ситуацію.

1. Ваш вік:
 - ☐ до 25 років
 - ☐ 26-35 років
 - ☐ 36-45 років
 - ☐ 46-55 років
 - ☐ понад 55 років
2. Досвід роботи:
 - ☐ менше 1 року
 - ☐ 1-5 років
 - ☐ 6-10 років
 - ☐ 11-20 років
 - ☐ більше 20 років
3. В якій аптеці Ви працюєте?
 - ☐ аптека мережі
 - ☐ лікарняна аптека
 - ☐ приватна аптека
 - ☐ державна аптека
4. Як часто Ви стикаєтеся з етичними дилемами у своїй роботі?
 - ☐ дуже часто
 - ☐ часто
 - ☐ рідко
 - ☐ ніколи
5. Як Ви вважаєте, чи відповідають нинішні етичні стандарти у фармації потребам сьогодення?
 - ☐ так, повністю
 - ☐ частково
 - ☐ ні, вони застаріли
 - ☐ важко відповісти
6. Чи отримали Ви достатню підготовку з етичних аспектів під час навчання?
 - ☐ так
 - ☐ ні
 - ☐ частково
7. З якими з наступних етичних факторів ви найчастіше стикаєтесь у своїй роботі?
 - ☐ конфіденційність пацієнта
 - ☐ інформована згода

Продовження дод. А

- ☐ доступ до ліків
 - ☐ робота зі зловживанням ліками
 - ☐ маркетинг і просування фармацевтичної продукції
 - ☐ справедливість у догляді за пацієнтами
 - ☐ конфлікти інтересів
 - ☐ дотримання норм і законів
8. Як часто Ви стикаєтеся з конфліктами між професійними обов'язками та етичними нормами?
- ☐ дуже часто
 - ☐ часто
 - ☐ рідко
 - ☐ ніколи
9. Чи були у Вас ситуації, коли Вам доводилося приховувати або обмежувати інформацію про ліки з етичних причин?
- ☐ так
 - ☐ ні
10. Чи доводилося Вам відмовлятися від продажу рецептурного препарату без рецепта, навіть якщо пацієнт наполягав?
- ☐ так, завжди
 - ☐ іноді
 - ☐ ніколи
11. Яка з наступних етичних цінностей є для Вас найважливішою в роботі фармацевта?
- ☐ чесність
 - ☐ конфіденційність
 - ☐ догляд за пацієнтами
 - ☐ професіоналізм
12. Як ви реагуєте на колег, які порушують етичні принципи?
- ☐ я намагаюся обговорити з ними ситуацію
 - ☐ інформую керівництво
 - ☐ я ігнорую
13. Будь ласка, оцініть найбільш актуальні етичні проблеми в аптеках від 1 – найбільш актуальні до 10 – найменш актуальні
- ☐ конфіденційність пацієнтів і захист даних
 - ☐ баланс між економічною ефективністю та якісним обслуговуванням пацієнтів
 - ☐ неправильне використання та зловживання ліками, що відпускаються за рецептом
 - ☐ конфлікт інтересів у фармацевтичному маркетингу та просуванні
 - ☐ доступність основних ліків
 - ☐ інформована згода на консультування пацієнтів і використання ліків

Продовження дод. А

- ☐ етичне використання нових технологій
 - ☐ прозорість і чесність інформації про ліки та маркування
 - ☐ управління тиском з боку постачальників медичних послуг або фармацевтичних компаній
14. Як часто Ви обговорюєте етичні дилеми зі своїми колегами?
- ☐ дуже часто
 - ☐ часто
 - ☐ іноді
 - ☐ рідко
 - ☐ ніколи
15. Чи стикалися Ви з етичними конфліктами у своїй фармацевтичній практиці?
- ☐ так
 - ☐ ні
16. Як часто у Вашій професійній діяльності виникають етичні конфлікти?
- ☐ часто
 - ☐ іноді
 - ☐ рідко
 - ☐ ніколи
17. Які типи етичних конфліктів найчастіше виникають у вашій практиці?
- ☐ конфлікти з пацієнтами
 - ☐ конфлікти з колегами
 - ☐ конфлікти з лікарями
 - ☐ конфлікти, пов'язані з рекламою та просуванням лікарських засобів
18. Чи є у вас етичні конфлікти, пов'язані з вибором ліків для пацієнтів?
- ☐ так
 - ☐ ні
19. Як ви вирішуєте конфлікти, коли пацієнт наполягає на самолікуванні?
- ☐ рекомендую професійну консультацію
 - ☐ відправляю до лікаря
 - ☐ надаю доступну інформацію про ризики
 - ☐ я обговорюю з пацієнтом можливі побічні ефекти та запобіжні заходи
 - ☐ наголошую на важливості призначеного лікування над самолікуванням
 - ☐ я пропоную безпечніші безрецептурні альтернативи, якщо це доречно
 - ☐ я відмовляюся підтримувати або продавати ліки для самолікування, коли це недоречно
 - ☐ пропоную друковані матеріали або ресурси для подальшої освіти
 - ☐ я документую взаємодію для подальшого використання та підзвітності
 - ☐ залучаю завідувача аптеки, якщо ситуація загостриться
20. Чи стикалися Ви з ситуаціями, коли реклама лікарських засобів суперечила етичним нормам?
- ☐ так

Продовження дод. А

☐ немає

21. Як Ви зазвичай реагуєте, якщо вважаєте рекламу лікарського засобу неетичною?

☐ інформую керівництво

☐ я звертаюся до комісії з питань етики

☐ ігнорую, якщо оголошення не впливає на мій вибір

☐ інше (вказати)

22. Які фактори є ключовими для Вас у прийнятті етичного рішення?

☐ дотримання законодавства

☐ моральна відповідальність перед пацієнтом

☐ репутація професії

☐ власні моральні переконання

☐ інше (вказати)

23. Чи є у Вашій аптеці практики чи стандарти вирішення етичних конфліктів?

☐ так

☐ немає

☐ не знаю

24. Які методи, на вашу думку, є найбільш ефективними для запобігання етичним конфліктам у фармації?

☐ тренінги з професійної етики

☐ обговорення етичних кейсів на регулярних зустрічах

☐ прийняття чітких внутрішніх стандартів

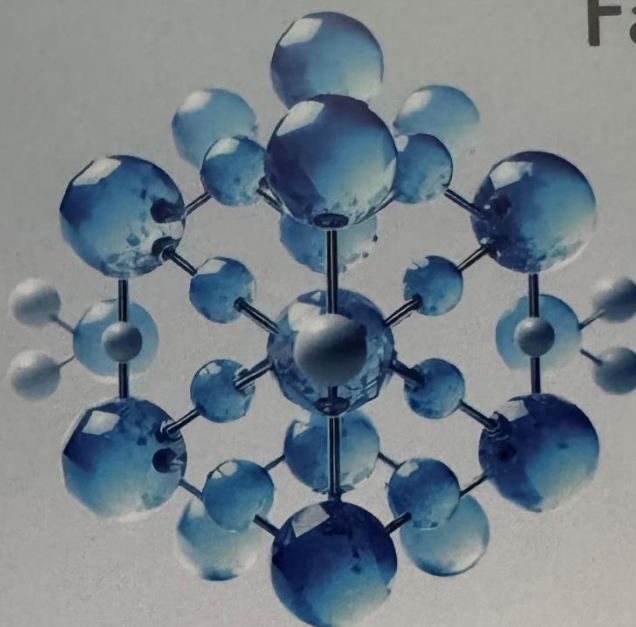
☐ залучення комітетів з етики

☐ інше (вказати)

Дякуємо за участь!

The logo for Farmak, featuring the word "Farmak" in a bold, sans-serif font, with a stylized blue arc above the letters "a" and "k".

Farmak

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

**ХІІ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
НАУКА, ІННОВАЦІЇ ТА ЯКІСТЬ В СУЧАСНОМУ
ФАРМАЦЕВТИЧНОМУ ВИРОБНИЦТВІ
ШКОЛИ МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ
АТ «Фармак»**

Київ 2024

*Матеріали XII Науково-практичної конференції з міжнародною участю
Школи молодих науковців АТ «Фармак»
«НАУКА, ІННОВАЦІЇ ТА ЯКІСТЬ В СУЧАСНОМУ ФАРМАЦЕВТИЧНОМУ ВИРОБНИЦТВІ»*

ДОСЛІДЖЕННЯ ЕТИЧНИХ ДИЛЕМ У ДІЯЛЬНОСТІ ФАРМАЦЕВТІВ

Северин М.А., Бондарєва І.В.

Національний фармацевтичний університет, м. Харків, Україна

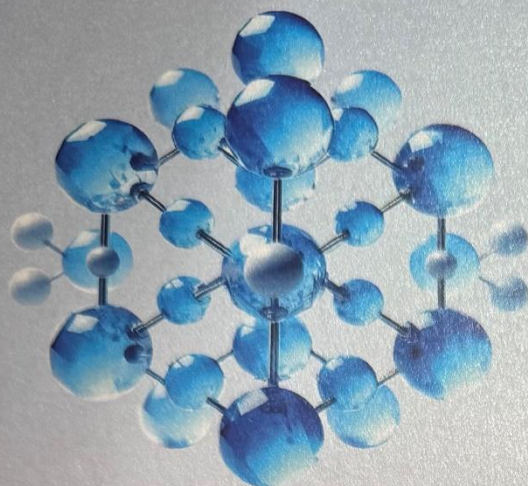
Вступ. Етичні аспекти фармацевтичної діяльності є важливою складовою професійної практики, що впливає на якість обслуговування пацієнтів і репутацію фармацевтичної галузі. Зростання ролі фармацевтів у системі охорони здоров'я супроводжується ускладненням їхніх обов'язків, включаючи вирішення етичних дилем, що виникають у їх роботі.

Мета дослідження: дослідити особливості етичних дилем, які виникають у фармацевтичній практиці, а також визначити ефективні методи їхнього попередження та вирішення.

Матеріали і методи. У дослідженні застосовувалися: анкетування, аналіз, системний та графічний методи.

Результати. У дослідженні взяли участь 80 фармацевтів. Було проведено анкетування, результати якого дозволили визначити ключові етичні проблеми, особливості професійної діяльності, а також ставлення до наявних стандартів і принципів професійної етики. Аналіз вікової структури фармацевтів показав, що найбільша група респондентів (37%) належала до вікової категорії 36–45 років. Водночас 37% учасників мали стаж роботи від 11 до 20 років, що свідчить про високу професійну компетентність. Встановлено, що етичні дилеми є поширеним явищем у діяльності фармацевтів: 65% опитаних стикалися з ними постійно. Ситуації, які найчастіше викликають етичні труднощі, пов'язані з маркетингом лікарських засобів (38%), зловживанням медикаментами (26%), а також збереженням конфіденційності пацієнтів (11%). Проаналізовано підходи до вирішення етичних проблем. У роботі з пацієнтами, які наполягають на самолікуванні, фармацевти найчастіше рекомендують звернутися до лікаря (24%) або пояснюють можливі ризики та побічні ефекти (15%). У конфліктах з колегами більшість респондентів (44%) вважають за доцільне вирішувати проблему через відкриту комунікацію. Виявлено, що більшість опитаних фармацевтів (76%) вважають, що отримали достатню підготовку з етичних аспектів під час навчання. Респонденти назвали найбільш ефективними методами попередження конфліктів регулярні обговорення етичних випадків (40%), впровадження внутрішніх стандартів (19%) та професійне навчання з етики (11%).

Висновки. Етичні дилеми є невід'ємною складовою професійної діяльності фармацевтів. Найбільш поширеними проблемами є питання маркетингу, зловживання медикаментами та конфіденційності. Сучасна система підготовки кадрів із питань етики переважно відповідає професійним вимогам, однак потребує вдосконалення відповідно до нових викликів. Ефективними стратегіями запобігання етичним конфліктам є відкриті обговорення у колективах, розробка внутрішніх стандартів і професійне навчання. Дослідження підтвердило необхідність посилення уваги до етичних аспектів у фармацевтичній діяльності, що сприятиме підвищенню якості обслуговування пацієнтів та зміцненню довіри до професії фармацевта.

Farmak

СЕРТИФІКАТ

учасника XII науково-практичної конференції
Школи молодих науковців на тему:

**«НАУКА, ІННОВАЦІЇ ТА ЯКІСТЬ В СУЧАСНОМУ
ФАРМАЦЕВТИЧНОМУ ВИРОБНИЦТВІ»**

Нагороджується:

Северин Марія

за успішну постерну доповідь на тему:

Дослідження етичних дилем у діяльності фармацевтів

Генеральний директор
АТ «Фармак»

В. Г. Костюк

м. Київ
2024 р.

